

รูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการ
ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
ในจังหวัดนครราชสีมา

Model of Participatory Internal Supervision Skill Development Using
the Professional Learning Community Process: Multi-Case Study
of Small Size Schools in Nakhon Ratchasima Province

จตุรงค์ ธนะสีลังกูร^{1,*}

Chaturong Thanaseelangkun^{1,*}

(Received: Jan 27, 2022; Revised: Mar 14, 2022; Accepted: Apr 4, 2022)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทความต้องการ แนวทาง การพัฒนารูปแบบ และประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มเป้าหมาย คือ 7 โรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา โดยเลือกแบบเจาะจง การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ 1) ศึกษาความต้องการ 2) สร้างรูปแบบ และ 3) ทดลองใช้รูปแบบ เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกการสร้างรูปแบบ และแบบประเมินการใช้รูปแบบ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา มีการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร ปัญหาในการดำเนินการ คือ ขาดความต่อเนื่อง ขาดแคลนผู้รับผิดชอบ ขาดแนวปฏิบัติ ขาดความตระหนัก และ ขาดเครื่องมือ นิเทศภายใน องค์ประกอบของการพัฒนาทักษะการนิเทศภายใน กระบวนการนิเทศมีความสอดคล้องกับกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ รูปแบบการนิเทศ ประกอบด้วย หลักการเน้นการ ดำเนินการเชิงระบบ วัตถุประสงค์การนิเทศ สารระการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ การประเมินและ สะท้อนผลการนิเทศ ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมเป็นไปได้ และถูกต้องนำไปใช้ได้ ผลการใช้รูปแบบจัดอบรมในพื้นที่เป้าหมาย 1 โรงเรียน พบว่า บริบท ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พัฒนาทักษะ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, นครราชสีมา 30000

The instructor of Educational Administration Department, Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University, Nakhon Ratchasima 30000 Thailand

* Corresponding author, e-mail: chatu_th@hotmail.com

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the context of development guideline' needs, develop a model, and evaluate the implementation of a participative internal supervision skill development model by using the professional learning community process: multi-case study of small size schools in Nakhon Ratchasima Province. The target group were 7 small schools in Nakhon Ratchasima Province by purposive selection. Research design is mixed method and was divided into 3 phases; 1) studied needs of internal supervision 2) Created a model and 3) experimented. Research instruments were focus group issue form, model drafting form, evaluation form and using content analysis. The results showed that all of the small size schools in Nakhon Ratchasima Province have "Kalyanamitr" internal supervision. The problems on this process were lack of; continued in action, responsible man, guidelines, awareness and lack of internal supervision' tools. Supervision process was related with the professional learning community process. The internal supervision model consists of the participatory principle, supervision contents including; a study of problems, planning, working design, supervision tools preparation, supervision operating, evaluation and reflection. The results of the model were found that the model was appropriate, possibility, and accuracy for using. The evaluation result of using model as seminar in one target school showed contextual, inputs, process, and output was in the highest level.

Keywords: Model of participatory internal supervision, Professional learning community, Skill development

บทนำ

การขับเคลื่อนภารกิจตามนโยบายในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติให้เกิดผลทางการปฏิบัตินั้น หน่วยงานทางการศึกษามีแนวทางในการปฏิบัติมากมาย ซึ่งหนึ่งในกิจกรรมการดำเนินการที่สำคัญ คือ การนิเทศการศึกษา โดยในปัจจุบันนี้มีการใช้กระบวนการนิเทศการศึกษาในการติดตาม ส่งเสริม ช่วยเหลือและพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อการปฏิบัติงานที่ได้คุณภาพ การนิเทศการสอนมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง เพราะในบางครั้งแม้ว่า ครูผู้สอนจะได้ใช้ความรู้ความสามารถในกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้แล้วก็ตาม อาจจะมีบางอย่างขาดตกบกพร่องไม่สมบูรณ์ หากมีบุคคลอื่นคอยชี้แนะ แนะนำ ช่วยเหลือ จะทำให้การสอนเกิดผลดีกว่าการสอนเพียงคนเดียว (วัชรรา เล่าเรียนดี, 2553ก, น. 2) การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือและพัฒนางาน ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และยังช่วยพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริมการทำงานซึ่งกันและกัน การนิเทศการศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการบริหาร และกระบวนการเรียนการสอนที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย การให้ความช่วยเหลือครูผู้สอน โดยให้มีการปรับปรุงแนวการสอน รูปแบบการสอน

ของครูอย่างสม่ำเสมอ มีการวางแผนการแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมายของกลุ่มรวมกัน มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของผู้เรียน (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553, น. 226) จึงกล่าวได้ว่าการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการแนะนำช่วยเหลือครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนิเทศศึกษามีไม่เน้นการปรับปรุงตัวครู หากแต่ให้ความสำคัญไปถึงนโยบายการศึกษา จุดประสงค์ของการให้การศึกษา การพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรที่ใช้ วัสดุอุปกรณ์การสอนและวิธีสอนของครู สิ่งแวดล้อมของครูและผู้เรียนในขณะที่เรียน เป็นต้น (กิตติศักดิ์ อังคะนาวิณ และอภิสรณ์ ภานุวรรณ, 2561, น. 193)

หลักการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และแนวทางการจัดการศึกษา เน้นไปที่ ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้น ครู และบุคลากรทางการศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ การพัฒนาคุณภาพครู และบุคลากรทางการศึกษาได้จัดแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพของครูในสถานศึกษาด้วยการส่งเสริมให้มี ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อให้ครูเกิดการสร้างสรรค์การเรียนรู้ในการพัฒนาและช่วยเหลือผู้เรียนในสถานศึกษาและระหว่างสถานศึกษา รวมทั้งแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสร้างสรรค์ครูที่เข้มแข็ง ในการพัฒนาตนเองและนักเรียนให้เต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 118) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาครูเป็นประเด็นสำคัญ และมีความพยายามในการหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาครู จากการติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระดับโลกทำให้ได้ข้อมูลที่น่าสนใจพบว่าแนวคิดเชิงระบบ หรือกระบวนการพัฒนาครูที่มีลักษณะการสร้างและนำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้จะสะท้อนลักษณะเด่น หรือคุณลักษณะตามปรากฏการณ์จริงของชุมชนนั้นๆ ซึ่งมีบริบทแตกต่างกันไป แต่ยังคงไว้ ซึ่งกระบวนการที่เอื้อให้เกิดการร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิดของผู้บริหาร ครู เพื่อให้การทำงานมุ่งเป้าหมายไปที่การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ของครูสู่คุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ (เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ, 2558, น. 6)

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามที่ได้กล่าวมา มีแนวคิดพื้นฐานมาจากภาคธุรกิจเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ขององค์กร (Walker, 2002, p. 2) โดยมี Richard DuFour ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “บิดาของ PLC” ทำวิจัยและพัฒนาพร้อมทั้งส่งเสริมกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตั้งแต่ ค.ศ. 1998 จนถึงปัจจุบัน และได้อธิบายไว้ว่า ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นแนวทางดำเนินงานที่ช่วยเสริมพลังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา โดยครูและบุคลากรในสถานศึกษา ตั้งเป้าหมายร่วมกันเพื่อการพัฒนาผู้เรียน และให้ความสำคัญกับการร่วมมือทำงาน การพึ่งพาอาศัยกันเพื่อพัฒนางานอยู่เสมออย่างต่อเนื่อง (DuFour, 2007, p. 64) และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพยังทำให้สมาชิกในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ลดความโดดเดี่ยวในการทำงานของสมาชิกวิชาชีพครู ในโรงเรียน เพื่อปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (Sergiovanni, 1994, p. 56) รวมถึงการสร้างคุณค่าและวิสัยทัศน์ร่วมกัน นำไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ การรวมกันในลักษณะนี้จะทำให้เกิดแรงผลักดัน โดยต้องอาศัย

ความสนใจ ความต้องการของสมาชิกในกลุ่มชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ต้องการพัฒนาการเรียนรู้และวิชาชีพของตนเอง มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก (วิจารณ์ พานิช, 2555, น. 12) ซึ่งหลายประเทศที่เป็นผู้นำทางการศึกษา เช่น สิงคโปร์ ฮองกง ญี่ปุ่น ได้นำแนวคิดกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และประสบผลสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นกระบวนการสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Vescio, Ross & Adam, 2008, pp. 80-91)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยหลายฉบับรายงานว่าการที่ครูมีความรู้ความสามารถมีทักษะด้านการสอนที่เหมาะสม รวมไปถึงการเตรียมความพร้อมด้านสมรรถนะครูใหม่จะส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (Brookfield & Stephen, 1995, p. 145) สอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (อ้างถึงใน บังอร เสรีรัตน์, 2558, น. 116) ที่ว่าคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับการเป็นครู คือ ทักษะการจัดการเรียนรู้ และต้องตระหนักถึงการเป็นผู้เรียนรู้ ต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาโดยการพัฒนาตนเองนั้นสามารถทำได้ในสถานศึกษา โดยมีระบบนิเทศภายในสถานศึกษา มีการวางแผนการจัดการเรียนการสอน มีการสังเกตการณ์สอน มีการวิเคราะห์การสอนร่วมกัน รวมถึงการจัดการความรู้เพื่อการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) นอกจากนี้ ยังสามารถใช้กระบวนการหรือแนวคิด วิธีการต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยไว้แล้ว อาทิ การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study: LS) การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) การชี้แนะ (Coaching) จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative education) และอื่นๆ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาครู ให้มีคุณภาพตามบริบทของสภาพแวดล้อม สภาพปัญหาและความต้องการ โดยมีเป้าหมายหลัก คือให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (นันทน์ช นันทพงษ์, 2561, น. 1) จึงกล่าวได้ว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู (Teacher Professional Learning Community) เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนในวิชาชีพครูที่มีความรู้ ความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มาร่วมแลกเปลี่ยน แบ่งปัน เรียนรู้ในเรื่องนั้นๆ ร่วมกัน ทำให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปประยุกต์และปรับใช้ตามแต่สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ รวมถึงภารกิจงานนิเทศการศึกษาที่สามารถนำเอากระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนการนิเทศแบบมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และคณะ, 2545, น. 13 อ้างถึงใน กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์, 2561, น. 2)

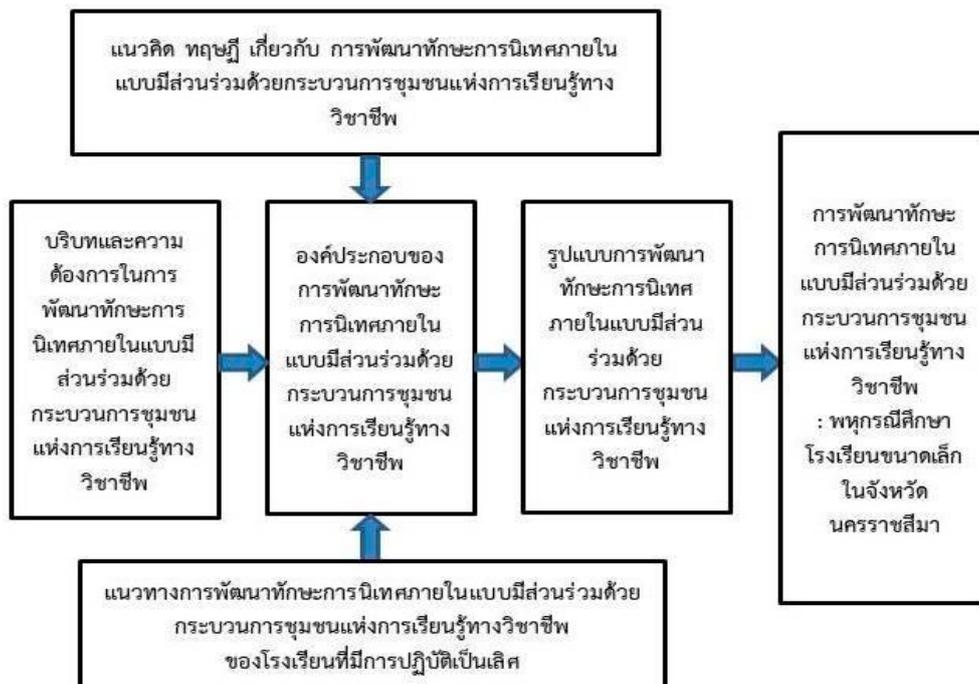
จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นแนวทางในการปรับประยุกต์ใช้พัฒนาการนิเทศภายในของโรงเรียนขนาดเล็กให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งการนิเทศแบบมีส่วนร่วมจะทำให้บุคลากรครูเรียนรู้และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนร่วมกันและกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนการนิเทศภายในของโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท ความต้องการ และแนวทางในการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การนิเทศภายใน ตามแนวคิดของ กัญญา เจริญถ้อย (2553) บรรจบ บุญจันทร์ (2557) ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) และวัชรรา เล่าเรียนดี (2553ข) กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามแนวคิดของ กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์ (2561) นันทนัช นันทพงษ์ (2561) และบังอร เสรีรัตน์ (2558) การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน จากแนวคิดและงานวิจัยของ นพพรพรรณ ญาณโกมุท (2558) วรณดี สุธาพานิชย์ (2557) ซึ่งสามารถนำเสนอกรอบแนวคิดการวิจัยดังปรากฏในแผนภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ออกแบบโดยเน้นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบผสมวิธี กำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทความต้องการและแนวทางในการพัฒนาทักษะการนิเทศภายใน

แบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 1 สันทนากลุ่มผู้บริหารและบุคลากรโรงเรียนพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ตัวแปรที่ศึกษา ความต้องการในการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนพื้นที่เป้าหมายการวิจัย โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) จากโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1-7 จำนวน 7 คน ที่เป็นโรงเรียนอาสาสมัครเข้าร่วมการพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกระบวนการในการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย การเปิดประเด็นสนทนากลุ่ม และการอภิปรายแสดงความคิดเห็น โดยผู้วิจัยจะดำเนินการบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่มทั้งในภาพรวม และในแต่ละประเด็น โดยมีการบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การบันทึกวิดีโอ ภาพ และเสียงในการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Contents analysis) เพื่อสรุปประเด็นความต้องการในการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ตัวแปรที่ศึกษา องค์ประกอบของการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แหล่งข้อมูลในการศึกษาในขั้นตอนนี้ ได้แก่ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Contents analysis) เพื่อสรุปองค์ประกอบของการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ตัวแปรที่ศึกษา แนวทางการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ พื้นที่เป้าหมายการวิจัยในขั้นตอนนี้ คือ โรงเรียนที่มีการปฏิบัติเป็นเลิศด้านการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 2 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชน

แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบปฏิสัมพันธ์ (Interactive interview) โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นในการบันทึกการสัมภาษณ์ และเครื่องบันทึกเสียง การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Contents analysis) สรุปแนวทางการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในการสัมภาษณ์ที่ได้จากการถอดเทป (Transcript) ร่วมกับการใส่รหัสอย่างเป็นระบบ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 4 การร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วย

กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยผู้วิจัยดำเนินการร่างและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ตัวแปรที่ศึกษา องค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ สาระการนิเทศ และกระบวนการนิเทศ แหล่งข้อมูล ข้อมูลจากการวิจัยในระยะที่ 1 ร่วมกับเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกการร่างรูปแบบ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน การเก็บรวบรวมข้อมูล โดย ผู้วิจัยนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 มาเป็นข้อมูลในการร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในแบบบันทึกการร่างรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Contents analysis) และนำเสนอ หลักการ วัตถุประสงค์ สาระการนิเทศ และกระบวนการนิเทศ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินและยืนยันรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม ด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ตัวแปรที่ศึกษา องค์ประกอบของการประเมินรูปแบบ ด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความถูกต้อง กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมิน จำนวน 5 คน ได้แก่ นักวิชาการในระดับอุดมศึกษา นักวิชาการระดับหน่วยงานต้นสังกัดสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินรูปแบบ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน การเก็บรวบรวมข้อมูล ขอหนังสือราชการจากคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ความเห็นชอบในเนื้อหาตามกระบวนการดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และข้อเสนอแนะเชิงเนื้อหาในการปรับรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

**ระยะที่ 3 การประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม
ด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
ในจังหวัดนครราชสีมา**

ขั้นตอนที่ 6 การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม
ด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัด
นครราชสีมา

ตัวแปรที่ศึกษา กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาทักษะการนิเทศภายใน
แบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก
ในจังหวัดนครราชสีมา กลุ่มผู้เข้าร่วมการอบรม ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียน
พื้นที่เป้าหมายการวิจัย ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) จากโรงเรียนอาสาสมัคร
ที่แจ้งความประสงค์เข้าร่วมการพัฒนา จำนวน 1 แห่ง บุคลากร จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการ
จัดอบรม รูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในฯ โดยผ่านการประเมินรูปแบบจากผู้ทรงคุณวุฒิ
จำนวน 5 คนในขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการจัดอบรมพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน
พื้นที่เป้าหมาย การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Contents analysis) ตามกระบวนการ
จัดอบรม

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินการจัดอบรมการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม
ด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัด
นครราชสีมา

ตัวแปรที่ศึกษา ผลการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบ
มีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัด
นครราชสีมา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้
ในการเก็บข้อมูล แบบประเมินการฝึกอบรมการใช้รูปแบบ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 3 ท่าน การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบประเมินการอบรมรูปแบบ
การพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม ด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ:
กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา ให้ผู้บริหารและบุคลากรครูในโรงเรียน
อาสาสมัครพื้นที่เป้าหมายการอบรม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล
แบบประเมินการอบรมรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการ
ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: กรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย
และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

**1. ผลการศึกษาบริบท ความต้องการ และแนวทางในการพัฒนาทักษะการนิเทศภายใน
แบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียน
ขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา**

ผลการศึกษาด้านการมีระบบนิเทศภายในของโรงเรียนขนาดเล็กจากการสนทนากลุ่ม
พหุกรณีศึกษาตัวแทนโรงเรียนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1-7

พบว่า มีประเด็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน คือ ทุกโรงเรียนมีการนิเทศภายในทุกภาคการศึกษา โดยผู้บริหาร คณะกรรมการ โรงเรียนเครือข่าย และผู้นิเทศจากเขต ดำเนินการด้วยความเป็นกัลยาณมิตรเน้นการสร้างขวัญและกำลังใจ ใช้วิธีการเยี่ยมชั้นเรียน ตรวจเอกสารหลักฐาน และรายงานการประเมิน ผลการศึกษาด้านปัญหาการนิเทศภายในจากการสนทนากลุ่ม พบว่า มีประเด็นปัญหาการปฏิบัติที่สอดคล้องกันอยู่ 6 ประการ คือ ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการ ขาดแคลนบุคลากรผู้รับผิดชอบ ขาดแนวปฏิบัติ ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดความตระหนักในการเปิดใจ และขาดเครื่องมือในการดำเนินการนิเทศภายใน สาเหตุสำคัญของปัญหาการนิเทศภายในจากการสนทนากลุ่ม พบว่า มีประเด็นสาเหตุที่สอดคล้องกันอยู่ 6 ประการ คือ สาเหตุจากภาระงาน การขาดแคลนอัตรากำลัง ความจริงจังในการนิเทศ ขาดการมีส่วนร่วม ขาดความรู้ และขาดเครื่องมือในการนิเทศภายใน ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาระบบการนิเทศภายใน พบว่า มีประเด็นความต้องการที่สอดคล้องกันอยู่ 6 ประการ คือ โรงเรียนขนาดเล็กมีความต้องการในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศ การพัฒนาการดำเนินการนิเทศแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาทักษะการนิเทศ และการพัฒนาเครื่องมือการนิเทศ ผลการศึกษาการพัฒนาทักษะสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายใน พบว่า ทักษะที่สำคัญที่ควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ ทักษะการพูดสื่อสารและให้คำแนะนำ ทักษะและเทคนิควิธีการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม ทักษะการเก็บข้อมูล ทักษะการประเมินและติดตามผล

องค์ประกอบของการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจากการวิเคราะห์เอกสาร ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ การวางแผนและการกำหนดทางเลือก การสร้างเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ การปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน การประเมินผลและการรายงานผล การศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจากการวิเคราะห์เอกสาร สรุปได้ว่า องค์ประกอบของกระบวนการนิเทศมีความสอดคล้องกับขั้นตอนของกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้แก่ การวางแผนการนิเทศ โดยการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมหรือความตระหนักในความสำคัญของการนิเทศร่วมกัน การวางแผนการนิเทศร่วมกัน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การออกแบบกระบวนการนิเทศร่วมกัน และการสร้างเครื่องมือการนิเทศ การดำเนินการนิเทศบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม และ การประเมินและรายงานผล เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสะท้อนผลการนิเทศอันจะนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหรือการพัฒนาการศึกษาต่อไป

แนวทางการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนจากการสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการนิเทศในจังหวัดนครราชสีมา ยึดหลักการเชิงระบบแบบมีส่วนร่วมด้วยความเป็นกัลยาณมิตร สอดคล้องกับกระบวนการของวงจรคุณภาพเดมมิ่งและกระบวนการดำเนินการทุกขั้นตอนเน้นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสะท้อน และร่วมพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจการพัฒนาเครื่องมือการดำเนินการนิเทศ ติดตาม พัฒนาแก้ปัญหา และการประเมินเพื่อนำข้อมูลไปสู่การพัฒนาต่อไป โดยการดำเนินการเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในทุกชั้นตอน

2. ผลการเสนอรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา

จากการศึกษาสภาพบริบท ความต้องการและแนวทาง ผู้วิจัยนำข้อมูลผลการศึกษาในระยะที่ 1 มาสร้างรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามองค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย หลักการ คือ การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมาจะต้องเน้นการดำเนินการเชิงระบบอย่างมีขั้นตอนตามกระบวนการนิเทศและชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้บุคลากรโรงเรียนขนาดเล็กทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และเพื่อพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สารระการนิเทศ ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัญหาการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็ก การวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ด้านการออกแบบวิธีการทำงาน การจัดทำเครื่องมือการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ การประเมินและสะท้อนผลการนิเทศ กระบวนการนิเทศ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การฝึกอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมบุคลากรในโรงเรียนก่อนการนิเทศ (Training) ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการนิเทศแบบมีส่วนร่วม (Planning) ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Implementing) และขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการนิเทศ (Evaluating) ซึ่งการประเมินผล ประกอบด้วย องค์ประกอบของการประเมิน และระยะเวลาทำการประเมิน

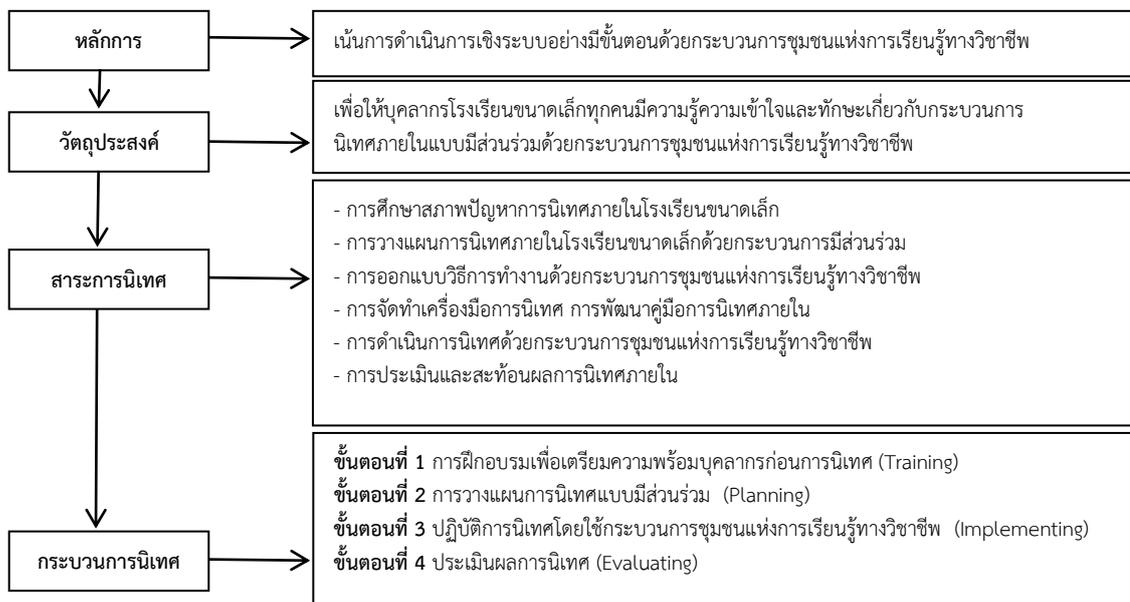
ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ ในภาพรวมพบว่า หลักการ วัตถุประสงค์ สารระการนิเทศกระบวนการนิเทศ และ การประเมินผล มีผลการประเมินด้านความเหมาะสมส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดนครราชสีมาได้ ซึ่งข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนารูปแบบที่สำคัญคือ การอธิบายรายละเอียดและขั้นตอนการนำรูปแบบไปสู่การพัฒนาบุคลากรครูและการนำกระบวนการนิเทศไปสู่การปฏิบัติจริงในโรงเรียน

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมทั้งในด้าน การประเมินด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยป้อน การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อวิเคราะห์รายด้านพบว่า การประเมินด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อม ด้านที่สูงที่สุด คือ หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการฝึกอบรมมีความเหมาะสม และสอดคล้องกัน ด้านที่น้อยที่สุด คือ การประสานงานในด้านต่างๆ ทำให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมการอบรม การประเมินปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยป้อน ด้านที่สูงที่สุด คือ เอกสารที่ใช้ในกิจกรรมการอบรมมีความเหมาะสมและเพียงพอ และด้านที่น้อยที่สุด คือ การกำหนดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับเวลาในการอบรม การประเมินกระบวนการ ด้านที่สูงที่สุด คือ กิจกรรมการพัฒนากระบวนการนิเทศ

แบบมีส่วนร่วม ด้านที่น้อยที่สุดคือ กิจกรรมการพัฒนาทักษะการวางแผนการนิเทศ การประเมินผลผลิต ด้านที่สูงที่สุด คือ ผู้เข้าร่วมการอบรมเกิดการเรียนรู้ทักษะและกระบวนการที่สำคัญ ด้านที่น้อยที่สุด คือ สามารถขยายผลการดำเนินงานไปสู่โรงเรียนอื่นๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในภาพรวม อยากให้มีการใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในภารกิจอื่นๆ รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียนเชิงระบบ การจัดทำเอกสารคู่มือการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน และการนำไปใช้ในการดำเนินงานอย่างแท้จริง ซึ่งจากที่กล่าวมาสามารถสรุปองค์ประกอบของรูปแบบได้ ดังนี้



ภาพที่ 2 สรุปองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมฯ

อภิปรายผลการวิจัย

โรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา มีการนิเทศภายในทุกภาคการศึกษา โดยผู้บริหาร คณะกรรมการ โรงเรียนเครือข่าย และผู้นิเทศจากเขต ดำเนินการด้วยความเป็นกัลยาณมิตรเน้นการสร้างขวัญและกำลังใจ ใช้วิธีการเยี่ยมชั้นเรียน ตรวจสอบเอกสารหลักฐาน และรายงานการประเมิน ทั้งนี้ เนื่องจากการนิเทศภายในเป็นข้อบ่งชี้ภาระงานที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีภาระปุ้ไว้อย่างชัดเจนในข้อบ่งชี้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน นอกจากนี้ผู้บริหารและผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำเนินการนิเทศจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการออกนิเทศเยี่ยมชั้นเรียน รวมถึงการตรวจสอบเอกสาร หลักฐานหรือร่องรอยต่างๆ ประกอบการนิเทศ เพื่อให้สามารถประเมินอันจะนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพต่อไป และแม้โรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา จะมีการนิเทศภายใน แต่ก็ยังประสบปัญหาในการดำเนินการ คือ ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการ ขาดแคลนบุคลากรผู้รับผิดชอบ ขาดแนวปฏิบัติ ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดความตระหนักในการเปิดใจ และ ขาดเครื่องมือในการดำเนินการนิเทศภายใน ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียน

ขนาดเล็กมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ความรับผิดชอบในภารกิจของโรงเรียนภายใต้ข้อจำกัดของจำนวนบุคลากรที่จะต้องทำหน้าที่หลายอย่าง จึงทำให้ไม่มีเวลาในการดำเนินการนิเทศอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง และไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรง และด้วยภารกิจอันมากมายของโรงเรียนขนาดเล็กจึงทำให้ผู้บริหารและครูขาดความตระหนักในการนิเทศ อีกทั้งการขาดแคลนทรัพยากร และเครื่องมือต่าง ๆ ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งส่งผลให้การนิเทศไม่สามารถดำเนินการได้อย่างจริงจัง โดยสาเหตุสำคัญของปัญหาการนิเทศภายในของโรงเรียนขนาดเล็ก มีประเด็นสาเหตุอยู่ 6 ประการ คือ สาเหตุจากภาระงาน การขาดแคลนอัตรากำลัง ความจริงจังในการนิเทศ ขาดการมีส่วนร่วม ขาดความรู้ และขาดเครื่องมือในการนิเทศภายใน ดังนั้นโรงเรียนขนาดเล็กจึงมีความต้องการในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศ การพัฒนาการดำเนินการนิเทศแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาทักษะการนิเทศ และการพัฒนาเครื่องมือการนิเทศ โดยการพัฒนาทักษะสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในของผู้บริหารและบุคลากรของโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ ทักษะการพูดสื่อสารและให้คำแนะนำ ทักษะและเทคนิควิธีการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วม ทักษะการเก็บข้อมูล ทักษะการประเมินและติดตามผล จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า แม้จะมีการนิเทศตามนโยบาย แต่ยังมีปัญหาหลายประการ อีกทั้งยังมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาความรู้ ทักษะ และระบบการนิเทศภายใน จะเห็นได้ว่าการนิเทศนั้นมีความสำคัญ สอดคล้องกับบรรจบ บุญจันทร์ (2557, น.17-18) กล่าวถึงความสำคัญของกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนว่า การให้การศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนและสถาบันการศึกษา แต่หากโรงเรียนและสถาบันการศึกษาไม่สามารถพัฒนาให้ทันกับวิวัฒนาการทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีการศึกษาศึกษาแล้วการทำงานของครูจะไม่ราบรื่น ดัดจริต ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ดังนั้นการนิเทศการศึกษาก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียน การดำเนินการนิเทศภายในที่มีการดำเนินการรวมถึงสภาพปัญหาและความต้องการสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการนิเทศ สอดคล้องกับ วัชรวิภา เล่าเรียนดี (2553, น.7-8) กล่าวว่า ความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียนว่า เป็นการดำเนินการให้สำเร็จในการปรับปรุงและพัฒนาการสอน และกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดแก่นักเรียน ซึ่งมีการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดการบุคลากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการเลือกวัสดุอุปกรณ์ การฝึกอบรมครูประจำการ การจัดบริการพิเศษให้กับนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์ให้กับชุมชนและการประเมินการสอน ซึ่งจะกอบด้วยช่วยครูค้นหา และรู้วิธีการสอนของตนเองให้ครูแยกแยะและวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเองทำให้ครูมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองทำให้ครูมีความเข้าใจและกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองกับวิทยากรช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจกับแผนการศึกษาของสถานศึกษา

จากการพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่พบว่า มีขั้นตอนสอดคล้องกับกระบวนการเชิงระบบ และวงจรคุณภาพเดมมิ่ง ได้แก่ การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ การสะท้อนรายงานผลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เนื่องจากการบริหารเชิงระบบและวงจรคุณภาพเดมมิ่ง สามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงานต่างๆ ของโรงเรียนที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบและขั้นตอน นอกจากนี้แล้วยังพบว่า กระบวนการเชิงระบบ วงจรคุณภาพเดมมิ่ง กระบวนการนิเทศ และกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตั้งอยู่บนพื้นฐานการทำงานอย่างมีขั้นตอน มีวงรอบ และวงจรการพัฒนาที่เหมือนกัน

สามารถนำมาใช้ในการขับเคลื่อนทุกภารกิจของโรงเรียนภายใต้หลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน ในโรงเรียน เกิดการพัฒนาางานร่วมกัน สอดคล้องกับ ภัยญา เจริญถ้อย (2553) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในโดยใช้การสอนของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า แนวทางการนิเทศ ภายในโดยใช้การสอนงาน หรือการชี้แนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2 ที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการเตรียมการนิเทศ ได้แก่ รู้จักและเข้าใจสภาพ ศึกษาและ วิเคราะห์ความรู้ เดิมกำหนดเป้าหมาย มีความสบายใจไม่เครียด สัมพันธ์กับความรู้เดิม กำหนด ขั้นตอน เข้าใจ ความรู้ใหม่สรุปขั้นตอน กระตุ้นให้สนใจและให้ความร่วมมือ เตรียมเนื้อหา ให้ครอบคลุม วัตถุประสงค์ 2) ขั้นการปฏิบัติให้ดู ได้แก่ สภาพที่พร้อม แจ่มวัตถุประสงค์ แจ่มลักษณะ งาน สาธิตวิธีการสอน เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาภัยตัวอย่างประกอบคำอธิบาย สังเกตการรับรู้ และทดสอบความเข้าใจ คำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ให้อาจารย์เพียงพอ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ประสบการณ์ 3) ขั้นการปฏิบัติการนิเทศ ได้แก่ เข้าใจและรู้ถึงข้อบกพร่อง ให้คำแนะนำ แก้ไขในสิ่ง ที่ผิดพลาด สังเกตการเรียนรู้ อธิบายสิ่งที่ได้เรียนรู้ ปฏิบัติซ้ำ กระตุ้นความพอใจ ในการเรียนรู้ สร้าง เครื่องมืออย่างหลากหลาย เลือกกิจกรรมให้เหมาะสม กำหนดระยะเวลา อย่างเหมาะสม สร้างขวัญ และกำลังใจปัญหาและความต้องการนิเทศภายในยังไม่เป็นระบบและชัดเจน และวรรณดี สุธาพานิชย์ (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน สถานศึกษาระดับประถม ศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบ การนิเทศภายในสถานศึกษาระดับ ประถมศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า รูปแบบนิเทศ ภายในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย กระบวนการ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเตรียมการ ขั้นที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ ขั้นที่ 3 การสร้างความเข้าใจกับครู บุคลากรและกรรมการสถานศึกษา ขั้นที่ 4 การวางแผนนิเทศ ขั้นที่ 5 การปฏิบัติการนิเทศตามแผน และขั้นที่ 6 การประเมินผลการนิเทศปัจจัย เชิงบวกสนับสนุนการนิเทศภายในที่มีประสิทธิภาพ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ความรู้ความสามารถ ของผู้นิเทศ 3) ความร่วมมือในการนิเทศภายใน สถานศึกษา 4) สื่อและเครื่องมือนิเทศการประเมินรูปแบบการนิเทศภายในสถานศึกษา และ 5) บรรยากาศที่เอื้อต่อการนิเทศ

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมด้วย กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ: พหุกรณีศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเนื่องจาก รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบที่ครบถ้วนและ เป็นไปตามหลักการ แนวคิดการนิเทศ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับ วรรณดี สุธาพานิชย์ (2557) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายใน สถานศึกษาระดับประถม ศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการประเมินรูปแบบการนิเทศภายใน ระดับประถมศึกษา จังหวัด ชายแดนภาคใต้ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก นอกจากนี้ นพพรพรรณ ญาณโกมุท (2558) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศภายในตามแนวคิดการศึกษาชั้นเรียนสำหรับสถานศึกษา เอกชน ผลการพิจารณาและประเมินคุณภาพของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า รูปแบบการนิเทศภายในตามแนวคิดการศึกษาชั้นเรียนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมี ค่าเฉลี่ย 4.51 และผลการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบ อยู่ระหว่าง 0.80-1 ซึ่งสามารถไปใช้

ทดลองได้ 2) ผลการใช้รูปแบบ พบว่า หลังการใช้รูปแบบการนิเทศภายใน ตามแนวทางการศึกษา
ชั้นเรียน ครูมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้และสมรรถนะภายในสูงขึ้นโดยแยกเป็นรายด้าน ดังนี้
1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการ และการนิเทศภายใน หลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้
รูปแบบอย่างมี ที่ระดับ .05 2) ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และการนิเทศภายใน รูปแบบ
สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1.1 ผลจากการวิจัยที่พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครราชสีมา ยังขาด
กระบวนการวิจัย และบุคลากรยังขาดทักษะการวิจัยนั้น โรงเรียนควรกำหนดแผนพัฒนาคุณภาพ
การศึกษาโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบนิเทศภายในรวมถึงการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน
เรื่องการนิเทศภายใน โดยกำหนดโครงการเพื่อให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปีการศึกษา

1.2 ผลจากการวิจัยที่พบว่า ในกระบวนการนิเทศโดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการ
เรียนรู้ทางวิชาชีพ เน้นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ดังนั้น โรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการประชุม
การจัดสัมมนา การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ การปฏิบัติการนิเทศ การรายงานผล และการมีส่วนร่วม
ในการสะท้อนผลทุกขั้นตอน

1.3 ผลจากการพัฒนารูปแบบการนิเทศ โรงเรียนขนาดเล็กหรือหน่วยงานต้นสังกัด
ควรดำเนินการจัดทำคู่มือ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนิเทศ และเครื่องมือ
ที่ใช้ในการนิเทศ โดยอธิบายวิธีดำเนินการและวิธีการใช้เครื่องมืออย่างละเอียด เพื่ออำนวยความสะดวก
ให้แก่ครูในการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัยควรต่อยอดโดยการนำไปสู่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
เพื่อขับเคลื่อนการนิเทศและพัฒนากระบวนการนิเทศที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนต่อไป

2.2 จากผลการประเมินรูปแบบในการวิจัยควรมีการวิจัยประเมินโครงการนิเทศภายใน
ของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

2.3 ควรมีการวิจัยรูปแบบการนิเทศภายในโดยใช้เทคนิคกระบวนการอื่นๆ อย่าง
หลากหลาย เพื่อให้โรงเรียนที่มีบริบทและความต้องการที่แตกต่างกันสามารถเลือกใช้เทคนิค
และกระบวนการนิเทศภายในได้หลากหลายยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กัญญา เจริญถ้อย. (2553). *การพัฒนาแนวทางการนิเทศภายในโดยใช้การสอนงานของผู้บริหาร
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 (วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา).*

กิตติศักดิ์ อังคะนาวิณ และอภิสรณ์ ภาชนะวรรณ. (2561). *การนิเทศการศึกษาให้เจริญก้าวหน้า
สู่ยุคไทยแลนด์ 4.0.* สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2564, จาก [http://journal.svit.ac.th/
index.php/1/article/download/139/103/](http://journal.svit.ac.th/index.php/1/article/download/139/103/)

- กอบวิทย์ พิริยะวัฒน์. (2561). *กระบวนการนิเทศเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการ PLC สู่สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2564, จาก http://203.159.164.66/~eme66/includes/standard61/filestd61/pl109_3:1:1-2018-10-16_153219-1.pdf
- เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ. (2558). *การชี้แนะ (Coaching): ยุทธวิธีสำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพศึกษาภาคเหนือ*. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2564, จาก <http://www1.nsdv.go.th/innovation/coaching.htm>
- นพพรพรรณ ญาณโกมุท. (2558). *การพัฒนาารูปแบบการนิเทศภายในตามแนวคิด การศึกษาชั้นเรียน (Lesson study) (วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์)*.
- นันทนัช นันทพงษ์. (2561). *ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เอกสารประกอบการประชุมนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2564, จาก <http://www.yupparaj.ac.th/ycr/index.php/news/view/1025>
- บรรจบ บุญจันทร์. (2557). *เอกสารประกอบการสอน รายวิชา 106434 การนิเทศการศึกษา. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*.
- บังอร เสรีรัตน์. (2558). *แนวคิดและแนวทางพัฒนาวิชาชีพครูสำหรับคณะทำงานในโครงการพัฒนาระบบกลไกและแนวทางการหนุนเสริมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ [เอกสารอัดสำเนา]. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน*.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การพัฒนาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนบ้านโพธิ์ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด)*.
- วรรณดี สุชาพาณิชย์. (2557). *การพัฒนาารูปแบบการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ)*.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2553ก). *การนิเทศการสอนภาคหลักสูตรและวิธีสอน*. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- _____. (2553ข). *นิเทศการสอน Supervision of instruction*. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พาณิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21 มุลินนิสตครี-สฤษดีวังก์*. กรุงเทพฯ: เอสอาร์พริ้นติ้ง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579/สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Brookfield, S. & Stephen, D. (1995). *Becoming a critically reflective teacher*. San Francisco: Jossey-Bass.
- DuFour, R. (2007). Professional learning communities: A bandwagon, an idea worth considering, or our best hope for high levels of learning?. *Middle School Journal, (J1), 39(1)*, pp. 4-8.

- Sergiovanni, T. (1994). *Building community in schools*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Vescio, V., Ross, D. & Adams, A. (2008). A review of research on the impact of professional learning communities on teaching practice and student learning. *Teaching and Teacher Education, 24(2008)*, pp. 80-91.
- Walker, D. (2002). *The constructivist leader* (2nd ed.). New York: Columbia University.